

**ЕДИН ПРИНОС В ИЗУЧАВАНЕТО НА КЛИМАТА
НА БЪЛГАРИЯ**

Ст. Велев, Л. Зяпков

През 1976 г. издателството на Българска академия на науките пушна от печат книгата на ст. и. с. д-р Харалампи Тишков „Климатът на планинските райони в България.“ Темата подсказва, че се касае за едно важно изследване на един малко засяган, съществен въпрос от климата на нашата страна. Голямото разпространение на планините у нас и тяхната съществена климатогенна роля в местен и планетарен мащаб определя голямото им значение за формирането на климата над България. Изследвания върху планинския климат у нас са правени откъслечно и са недостатъчни за пълен и точен обзор на планинската разновидност на климата в страната. Рецензираната монография е първият опит за разглеждане на климата на всички планини в България. Авторът характеризира всяка една планина поотделно, като едновременно с това търси да определи различията в структурата на климата на планините, доколкото според него те са модификация на съответен различен климатичен фон, обусловен от съответните климатични области.

Книгата се състои от три големи дяла: Структура на климата на Стара планина, Структура на климата на Рило-Родопския масив и Структура на климата на планинската част на Преходната физикогеографска област. За всяка една от тези три области е дадена кратка хипсометрична характеристика и обзор на изходните данни. По-нататък схемата на разглеждане във всяка от трите части е обща — вертикален градиент на типовете време през зимата, преходните сезони и лятото и проява на трите основни групи времена в комплексната климатология — мразовито, немразовито и време с преход на температурата през 0° (въведено от автора за нашата страна). Схемата завършва с разглеждане на влиянието на всяка от планините върху съседните райони. Известно отклонение се констатира при разглеждането на Витоша и Средна гора, където същите въпроси са разгледани в малко по-друг порядък.

Авторът разглежда всички тези въпроси с помощта на комплексно-климатичния метод на Федоров-Чубуков, приспособен от самия него за условията на България. Климатът на българските планини е анализиран чрез проследяване на измененията в неговата струк-

тура с увеличаването на надморската височина. Съставени са таблици на вертикалния градиент на изменението на повторемостта на трите основни групи време — мразовито, немразовито и време с преход на температурата през 0°. Посредством тези градиенти се разкрива климатообразуващата роля на инверсиите в ниските части на планинските склонове, където под тяхно влияние градиентът има обратен знак — мразовитите дни намаляват с увеличаване на надморската височина.

В работата е обърнато внимание на явленията, които възникват вследствие на деформацията на въздушния поток от планинското препятствие. Проследено е изменението на времето в райони с валежна и ветрова сянка, както и формирането на местни ветрове под влияние на планината.

Най-съществен принос на монографията е доказването на различия между климата на различните планини в страната. С помощта на сравнение между данните от Стара планина и Родопите се доказва същественото различие в структурата на климата на тези планини. Тезата за различията в планинските климати в страната е изнесена и защитена от Л. Събев и Св. Станев в труда им „Климатични райони на България и техният климат“. Те обаче не са подкрепили твърдението си с данни от комплексната климатология. Х. Тишков доказва, че в Родопите през зимата преобладава време с преход на температурата през 0° вместо мразовитото време, преобладаващо през този сезон в Стара планина, Витоша и северните склонове на Рила. При това разликите в броя на денонощията със съответна група класове време са до 30%. Съществени са разликите и през преходните сезони, когато границите, до които се разпространява мразовитото време в Родопите, са с около 500 метра по-високи, отколкото тези в Стара планина и Витоша. През лятото класовете силно и умерено засушливо време се наблюдават в Родопите дори до 1000 метра височина, докато в Стара планина и Витоша тези класове практически не се наблюдават. Всички тези различия доказват, че в България не може да се говори за планински климат с еднакви белези за всички климатични области, а само за планинска разновидност на климата в съответната климатична област (умерено-континентална и преходносредиземноморска).

За подобрене на работата авторът би следвало да има пред вид някои съществуващи недостатъци, които биха могли да бъдат избягнати при по-нататъшната работа над тази обширна тема.

Заклученията, направени за климата на много от планините, не почиват на данни от достатъчен брой станции, а за някои от планините тези станции на височина над 1200—1400 метра са само по една-две (например Родопите, Пирин, Средна гора). Този недостатък е неизбежен в наше време, но би следвало и заключенията да бъдат по-малко категорични, особено за високопланинския пояс. Освен това въпреки че станциите Смолян, Чепеларе, Доспат по данни за

надморската височина са в среднопланинския пояс, те не са представители за този пояс поради факта, че се намират в котловини и отразяват специфичните за тези земеповърхни форми условия.

Необходимо условие за пълната характеристика на климата на планинските райони е използването и на данни за отделните климатични елементи, което в предлаганата книга е направено само за температурата, и то в твърде недостатъчен обем. Разглеждането на данни за валежите и атмосферната влажност самостоятелно би допринесло за изясняване на различията в климата между отделните български планини.

Обстойното разглеждане на вертикалните градиенти на отделните класове време по склоновете с различно изложение би могло да спечели от намирането на аналитични зависимости за всеки клас и изчертаването на прави или криви на регресията. По такъв начин градиентът би бил доказан математически и би бил по-сигурен. Препарването на регресионните криви на ръка, както това е направено от автора, съдържа твърде голям субективен елемент, особено за височинните ивици, за които данните са оскъдни.

Независимо от посочените недостатъци монографията на Х. Тишков слага началото на разглеждането на един твърде важен за българската климатология въпрос, като същевременно доказва още един път съществуването на разнообразни видове планински климат в страната. Поради това ние приветствуваме нейното издаване и пожелаваме на автора да продължи работата си в тази насока и в бъдеще.

Освен теоретично монографията има и голямо практическо приложно значение. Получените резултати могат да намерят широко приложение при изясняване на климатичните предпоставки за развитие на рекреационно-туристическото дело, промишлеността, транспорта и селското стопанство в планинските области. Освен това табличните и графичните приложения, разкриващи измененията на типовете време във вертикално направление, позволяват да се установи структурата на климата и в райони, където липсват фактически метеорологични наблюдения.